

Saksbehandler: Hans-Jürgen Schorre

Saksdokumenter

Prosessnotat - Truet liv – økologisk tro? - Kirkens vitnesbyrd i lys av klimatrussel, miljø, forbruk og rettferd (*vedlagt*)

Referanser:

KR 33/07

Klima og miljø. Foreløpig drøfting av KM- sak

Sammendrag

Vedlagt følger et foreløpig prosessnotat til Kirkemøtets behandling av saken om klima og miljø. Siden denne saken er under konstant utvikling (særlig alle planlagte aktiviteter på klima i ukene fremover), er dette ikke et ferdig utkast til et sakspapir, men en invitasjon til innspill for det videre arbeidet fra møtene i mai/ juni.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd tar det foreløpige prosessnotatet til orientering og har følgende merknader/innspill til den videre behandling av saken:

.....

Prosessnotat til Samisk kirkeråd, Mellomkirkelig Råd, Kirkerådet og Bispemøtet

Pr. 3. mai 2007

saksbehandler: Hans-Jürgen Schorre

Truet liv – økologisk tro?

- Kirkens vitnesbyrd i lys av klimatrussel, miljø, forbruk og rettferd

1. Bakgrunn

Det har i lengre tid vært meningen at miljø, forbruk og rettferd skal være en sak på Kirkemøtet 2007. Til dette finnes det flere grunner: KM 1996 behandlet "Forbruk og rettferd" og var startskudd til et mangfoldig engasjement i kirken. Man ønsket å arbeide målrettet på alle plan i kirken, og forpliktet seg til å vurdere oppfølgingen (man ville avlegge regnskap). På denne bakgrunn behandlet KM 2001 en sak med fokus på rapport for de første 5 årene og "veien videre". Med dette som utgangspunkt er det naturlig at Kirkemøtet nå 11 år etter KM1996, 15 år etter Bispemøtets sak om "Forbrukersamfunn som etisk utfordring" og 20 år etter Brundtland-kommisjonens rapport "Vår felles framtid" tar opp temaet på nytt.

I tillegg har dette tema fått en ny oppmerksomhet globalt og nasjonalt som mangler sidestykke i historien gjennom de store klimaendringene vi nå ser mange tegn til

Hovedmålet med en behandling på Kirkemøtet i år må være å vise at dette ikke er en "sak" på siden av kirkens egentlige oppdrag, men at dette dreier seg om spørsmål som berører kirkens vitnesbyrd og troverdighet, vår tro på Gud som skaper, frelser og livgiver og vårt kall til å være en bekjennende, misjonerende og tjenende kirke. Saken berører i aller høyeste grad kirkens identitet og oppdrag i verden i dag.

Det foreliggende dokument er ment som et foreløpig saksdokument hvor rådene og Bispemøtet inviteres inn i en prosess i forhold til utformingen av det endelige Kirkemøtedokumentet.

En sak på Kirkemøte 2007 bør

- innledningsvis gi en kort historisk oversikt over dette tema i samfunn og kirke i de siste årtier
- gi en oversikt over kirkens aktiviteter på dette feltet i 2007, med hovedvekt på aktiviteter relatert til klima

- vise sammenheng med andre saker på kirkens agenda i 2007 og de siste årene (bl.a. kirkens identitet og oppdrag, en misjonerende kirke, kirken i møte med den åndelige lengsel, kirkens forhold til urfolk, kirkens diakoniforståelse, trosopplæring og gudstjesterreform, kirkens kommunikasjon, kirkens skriftforståelse og skriftbruk)
- foreta en evaluering av vårt arbeid de siste årene (både "håpstejn" og forbedringspunkter)
- vise veien videre gjennom vedtak som henvender seg til politiske myndigheter, kirken på sentralt, regionalt og lokalt nivå, "folk flest"
- bør levere (eller initiere at det lages) materiell til refleksjon og samtale som hjelper oss å erkjenne troens helhet, hvordan vår relasjon til Gud vil påvirke våre relasjoner til våre medmennesker, medskapninger og oss selv.

2. Innledning

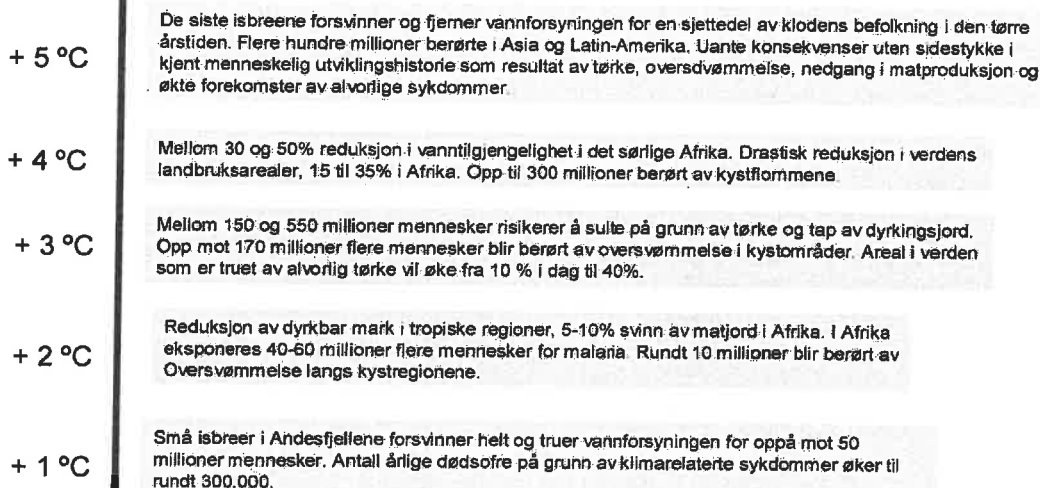
Klimaforandringene som vi for tiden ser mange tegn til, og som er i fokus verden over, er sannsynlig den største utfordringen menneskeheten samlet noensinne har stått overfor. FNs klimarapport anslår en videre temperaturøkning mellom 1 og 6 grader i løpet av dette århundre.

Alt tyder på at disse klimaforandringene er menneskeskapte, og derfor er det også opp til menneskeheten å forsøke å påvirke utviklingen og begrense skadene. Det trengs omfattende politiske beslutninger som setter nye rammefaktorer for vårt produksjons- og forbrukermønster, og som sørger for en mer rettferdig global fordeling av goder og byrder. Enten klarer vi å forandre vår tenke- og levemåte i stor stil, eller så får vi økologiske katastrofer som truer både menneskeheten, svært mange plante- og dyrearter og hele økosystemer: Flom og oversvømmelse noen steder, smelting av isbreer og uttørring av verdens drikkevannkilder andre steder, tap av matjord både gjennom flom og tørke.

Temperaturstigning og konsekvenser

Mest utslipp i nord, flest konsekvenser i sør

(Kilde: World Development Movement, London)

Utslippene av klimagasser, særlig gjennom storstilt bruk av fossilt brensel, skjer hovedsakelig i rike vestlige land, mens konsekvensene rammer først og hardest mennesker i fattige land i Afrika, Latin-Amerika og Asia.

Problemet er derfor i høyeste grad en "Forbruk og rettferd"s problematikk. Selv om klima i seg selv er en "abiotisk miljøfaktor", er den blant de viktigste faktorer som påvirker vilkår for alt som lever. Den vitenskapen som behandler sammenhengen og interaksjonen mellom alt liv, og mellom liv og dens miljø (bl.a. klima) er økologien.

Det var den tyske biologen Ernst Haeckel som i 1866 introduserte begrepet "økologi". Økologi (fra gresk "oikos", hus, husholdning) er betegnelsen på den vitenskapen som undersøker den gjensidige avhengigheten og vekselvirkningen mellom alle levende organismer og deres omgivelser.

Alt som lever er uløselig knyttet sammen med annet liv og sin omverden: Vi trenger luft, vann, varme, mat og ly. Vi trenger hverandre, opplevelsen av kjærlighet og tilhørighet. Vi er del av en livsvev. I hvilken grad angår en trussel mot denne helheten kirken og dens tro?

2.1 Tema miljø, forbruk og rettferd i Den norske kirke:

Kirken(e) har tidlig løftet miljø som tema i bevisstheten både i Norge og internasjonalt. Allerede Bispemøtet 1969 vedtok en uttalelse under overskrift "Forurensing av natur og folkeliv". Her ble konkrete miljøproblemer nevnt, som "taler til ansvarsbevisstheten hos den enkelte. Men samtidig dreier det seg om et samfunnsproblem av foruligende omfang. Det vil bare kunne løses gjennom betydelige løft fra fellesskapets side. Skal utfordringen møtes effektivt, vil det innebære en

oppbremsing i vår velstandsvekst. Dette er imidlertid et offer vi som folk- og som sivilisasjon- er nødt til å ta på oss. Vår tro på Gud som skaper gir mennesket en hellig forpliktelse til å ta vare på hans skaperverk. Og det grunnleggende bud "Du skal ikke stjele" forbyr oss å bruke opp ressurser som med rette tilhører barn og barnebarn."

Det var bl.a. gjennom arbeid i Kirkenes verdensråd i 1970-årene at begrepet "sustainable development" ble utviklet. Kirken har på dette feltet vært flink til å peke på sammenhenger mellom forskjellige tema: Det internasjonale kirkefelleskapet har fastholdt sammenhengen mellom "justice, peace and the integrity of creation", Den norske kirke mellom forbruk, rettferdighet og miljø. 1989 behandlet Kirkemøtet "Vern om skaperverket". Bispemøtet leverte 1992 (for 15 år siden) en utredning med tittel "Forbrukersamfunn som etisk utfordring", noe som førte til senere behandling på Kirkemøtet 1996 som fikk tittel "Forbruk og rettferd".

<p>Kirkemøtet i 1996: Forbruk og rettferd</p> <ul style="list-style-type: none"> • fondsforvaltning • merkeordning for rettferdige varer • ressursbevissthet • bruk av tid og penger • menneskesynet i forbrukerkulturen • urbefolkninger • sletting av u-landsgjeld • klima • grønn skatt 	<p>Oppbrudd, handling og håp</p> <p>...ønsker å gå sammen med alle mennesker og organisasjoner av god vilje for å bygge brede allianser lokalt, nasjonalt og globalt, som kan utløse personlig forpliktelse og politisk handling for redusert forbruk og økt rettferdighet</p> <p>... oppfordrer menighetene til å gå inn i LA21 samarbeid.</p> <p>...vi vil føre regnskap med hva som er gjort på alle nivåer for å nå nærmere oppsatte mål.</p>
--	--

Denne Kirkemøte-behandlingen og dens vedtak har dannet et slags arbeidsprogram og gitt vesenlige føringer for Dnks arbeid på dette feltet i årene etterpå.

Etter KM 1996 har kirken holdt fast ved å jobbe på tre parallelle måter: -å "være en profetisk røst", - forandre egen praksis og å bidra til nytenkning og dialog. KM 2001 behandlet temaet på nytt med et todelt fokus – evaluering av arbeidet de første 5 årene etter 1996 og veien videre. I 2003 behandlet KM saken enda en gang, denne gangen med fokus på "Vern om havet". Bakgrunn var en internasjonal Nordsjøseilas i forbindelse med KEK-møtet i Trondheim sommeren 2003.

<p>Kirkemøtet 2001:</p> <ul style="list-style-type: none"> • styrking og videreføring av arbeidet • visjon: å gjøre kirken til verdens største miljøbevegelse • oppfordrer biskopene til å sende hyrdebrev om miljø og rettferd • ressursgrupper etter modell fra Bjørgvin i alle bispedømmer 	<p>Kirkemøtet 2003:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedtak i i alt 12 punkter, bl.a. • Skaperverkets dag skal innføres • Lokalt:inn i trosopplæringen • Ressursgrupper i alle bispedømmer • Fornytt strat. samarbeid (strategikonferanse) • B. Kirkemøtet ber våre politiske myndigheter å følge opp fører- og prinsippet slik at det ikke blir tatt noen svigjøreelse om en ulovlig petroleumsvirksomhet i Lokaltregionen og Berentshavet før man har et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag i form av bred forskningsbasert kunnskap og konsekvensutredninger.
--	--

Alle vedtak i saken på Kirkemøtene 1996, 2001 og 2003 var enstemmige.

Også Ungdommens kirkemøte har behandlet dette tema flere ganger (UKM 1998 og 2005).

Både KM og UKM har i sine vedtak henvendt seg til forskjellige målgrupper: aktører i politikk og samfunn, i kirken både på sentralt, regionalt og lokalt nivå, og hvert enkelt kirkemedlem.

UKM 2005 sier at dette handler om helt grunnleggende ting både ved vår tro og vårt liv, som enkeltmennesker, som menighet og som kirke, og spør "Men hvorfor gjør vi ikke noe?" UKM peker på både kunnskap, handling og vilje som viktige faktorer.

2.2 Kort historikk av offentlig miljøfokus, FNs konferanser om miljø og utvikling

"Silent spring" 1962

En bevissthet rundt miljøtrusler, en begynnende økologisk tenkning og start på en gryende miljøbevegelse kom med Rachel Carlsons bok "The silent spring" 1962 hvor hun beskriver pesticidens (miljøgiftenes) ødeleggende virkning på økosystemer.

"Limits to Growth" 1972

The Club of Rome publiserte 1972 sin rapport "Limits to growth" som hevdet at økonomisk vekst ikke kan fortsette ubegrenset fordi naturens ressurser er begrenset. Oljekrisen i 1973 forsterket denne bekymringen.

Stockholm 1972

Den første miljøkonferansen i FN-regi fant sted i Stockholm i 1972. Bakgrunnen var en økende erkjennelse fra industrilandene, kombinert med økt engasjement og oppmerksomhet fra opinionen i disse landene, om at den raske økonomiske utviklingen på 1950-60 tallet hadde medført et stort press og påfølgende skade på natur og miljø. Det var hovedsakelig "miljøvern" som sto på dagsorden. Konferansen samlet representanter fra 113 land, men bare to statsledere. Det viktigste utfallet av konferansen var opprettelsen av FNs miljøprogram (UNEP) som ble gitt i oppgave å koordinere den internasjonale innsatsen for å løse globale miljøproblemer.

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling - 1984-1987

I 1983 vedtok FNs Generalforsamling at det skulle nedsettes en kommisjon med det formål å utrede forholdet mellom fattigdom, miljø og utvikling. Kommisjonen fikk 21 medlemmer bestående av representanter fra både industri- og utviklingsland med representasjon fra alle verdensdeler. I Norge er kommisjonen mest kjent som *Brundtlandkommisjonen*, oppkalt etter lederen for kommisjonen, Gro Harlem Brundtland. Etter fire års arbeid la kommisjonen fram sin rapport til Generalforsamlingen i 1987; *Vår Felles Framtid*.

Hovedkonklusjonen fra arbeidet var at utviklingen måtte bli bærekraftig. Erkjennelsen var at dagens utvikling tærer for mye på jordens naturressurser og truer opprettholdelsen av dens livsbærende systemer. Denne erkjennelsen skulle gi opphav til det mye omdiskuterte og etter hvert politisk betydningsfulle begrepet *bærekraftig utvikling*; en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å forringe mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

Rio-konferansen, UNCED 1992

Foran oppkjøringen til UNCED ble det arrangert seks regionale konferanser verden over, bl.a. i Bergen i mai 1990.

UNCED var til nylig den største FN-konferanse som noensinne er arrangert. Den samlet representanter fra 178 land med over 100 statsledere til en 12 dager lang konferanse (3.-14. juni 1992) i Rio de Janeiro. I tillegg kom et tusentall representanter fra FNs organisasjoner, lokale myndigheter, NGO-er, næringsliv, urfolk og andre grupper. Parallelt med UNCED ble det også arrangert et "Globalt Forum", der nærmere 20.000 deltakere fra 166 land holdt møter, foredrag, aksjoner og kampanjer.

Agenda 21

Agenda 21 er tittelen på FNs handlingsplan for bærekraftig utvikling i det tyvende århundre, et omfattende dokument som omhandler de fleste sektors betydning for miljø- og utviklingsspørsmål. I norske kommuner har utarbeidelsen av lokale handlingsplaner (LA21) stått i fokus i 1990-årene.

Rio-erklæringen

Toppmøtet i Rio vedtok et sett med prinsipper som rettesnorer for den framtidige utvikling. Prinsippene slår fast folks rett til utvikling, men understreker et felles ansvar for å beskytte menneskehetens miljø.

Konvensjonen om biologisk mangfold

Konvensjonen om biologisk mangfold ble undertegnet på Rio-konferansen, fem år etter at Brundtland-kommisjonen foreslo at det skulle utarbeides en global "konvensjon om artene". Hovedårsaken til konvensjonens tilblivelse var den vesentlige reduksjonen i det biologiske mangfold som skyldes menneskelige aktiviteter. Det var derfor viktig å finne instrumenter som kunne foregripe, forhindre og bekjempe årsakene til dette tapet. De tre overordnede målsettingene i CBD er bevaring av biologisk mangfold, bærekraftig bruk av dets komponenter, og en rettferdig fordeling av godene som følger med utnyttelsen av genressurser.

Klimakonvensjonen

Under Riokonferansen ble FNs Rammekonvensjon om klimaendring åpnet for signering.

Den slår fast at menneskelig aktivitet frigjør en stor mengde gasser, deriblant CO₂, som øker den naturlige drivhuseffekten i atmosfæren. Det er stor bekymring for at økningen i disse gassene vil medføre en ytterligere oppvarming av jorden og atmosfæren, og at denne oppvarmingen vil ha vesentlige virkninger på mennesker og de naturlige økosystemene.

Landene bør derfor beskytte verdens klimasystem til fordel for nåværende og kommende generasjoner. I konvensjonen understrekes det at de industrialiserte landene har et særskilt ansvar, de må gå foran og redusere sine utslipp av klimagasser. Konvensjonen har først og fremst betydning som rammeverk for videre forhandlinger, og så godt som alle medlemsland i FN er i dag parter til Klimakonvensjonen, inkludert Norge. Et viktig skritt i riktig retning ble foretatt i 1997 med utforming av den såkalte *Kyotoprotokollen*.

3. Evaluering av kirkens arbeid de senere årene

"Hvorfor gjør vi ikke noe?" Dette spørsmålet fra UKM 2005 er også i dag høyst relevant, mer enn 10 år etter Kirkemøtet 1996 og 15 år etter Bispemøtets fokus på forbrukersamfunnet som etisk utfordring. Det må samtidig sies at det i den tiden kirken har jobbet med dette tema har skjedd svært mye, stort sett initiert og båret frem av enkeltpersoner (ildsjeler) i menigheter, organisasjoner eller kirkelige strukturer.

Men det store flertall av kirkens medlemmer har bare i liten grad til nå latt seg engasjere.. Det ville vært nyttig å undersøke dette nærmere, men det er hittil ikke foretatt en systematisk evaluering av dette arbeidet. Dette er en viktig oppgave for kirkelige forskningsinstitusjoner for fremtiden. Hovedinntrykket er at en del enkeltpersoner, menigheter og organisasjoner har vært engasjert, andre positivt interessert. Noen steder har man ved enkelte anledninger snakket om saken, muligens fattet et vedtak, gjennomført en "grønn gudstjeneste" eller lignende, for så å gå til neste sak. Det store flertall av Den norske kirkes medlemmer har sannsynligvis hittil knapt nok hørt om dette engasjementet i det hele tatt.

Det er veldig viktig å tegne et realistisk og korrekt bilde av kirkens arbeid, verken svartmaling eller skjønning tjener saken. Dobbelheten av at kirken på samme tid er en "pådriver" og en "sinke" er utfordrende og vanskelig å kommunisere. Det henger sammen med at Dnk er en meget stor og sammensatt organisasjon, med mange aktører, noen sentralt, noen regionalt og mange lokalt. Det vanlige kirkemedlems oppfatning av kirkens agenda er jo preget av det han/hun opplever i sin menighet og/ eller det vedkommende leser og ser i medias kirkeomtale. Hvis dette tema i liten grad blir tematisert og integrert i lokalmenighetens daglige liv og gudstjeneste er denne manglende kunnskapen forståelig. Noen har sagt at kommunikasjon ikke er det som er sagt, men det som er hørt. I så måte har Dnk en stor kommunikasjonsoppgave foran seg.

Som forberedelse av KM-sak 07 vil sekretariatet forsøke å gjennomføre en enkel spørreundersøkelse på lokalt (et utvalg) og regionalt nivå for å kunne tegne et noe mer nyansert bilde av situasjonen.

3.1 Kommunikasjon og "tidsvinduet"

Hva skal vi gjøre nå, i 2007, på bakgrunn av klimatrusselens alvor og våre tidligere uttalelser og gode eller manglende handlinger hittil?

Skal vi i fremtiden snakke enda høyere, bruke enda sterkere ord, resignere og tie eller skal vi lete etter nye måter å reagere på (i ord og handling) som svarer til utfordringens alvor? Hvordan kan vi ta sakens alvor inn over oss?

Det er mulig at den allmenne oppmerksomheten rundt klima- og miljøspørsmål som man kan observere globalt siden senhøsten 2006 gir helt andre forutsetninger til å nå gjennom med dette anliggende enn tidligere, et nytt tidsvindu har muligens åpnet seg.¹ Når aktive kirkefolk allerede i 2001 viste en gryende motkultur til forbrukersamfunnet, kan man jo håpe at kirkeaktive også nå vil gå foran.

3.2 Fokus på "håpstegn"

Selv om man kan bli utålmodig når man ser hvor tilsynelatende langsomt utviklingen går i organisasjonen som helhet, er det flere og flere "håpstegn", når man snur seg tilbake og ser på det som var utfordring og målsetting for noen år siden. Det har faktisk skjedd mye på forholdsvis kort tid.

Her skal det bare refereres noen stikkord til enkelte områder kirken siden 1996 har identifisert som arbeidsområder for å vise dette: (*Obs. dette må justeres etter at innspill fra bispedømmene og menighetene foreligger*)

Fondsforvaltning

Både når det gjelder Opplysningsvesenets fond ("kirkens eget fond") og Petroleumsfondet har det med stort trykk fra kirkens side pågått et stort arbeid med utvikling av etiske retningslinjer for forvaltningen med. Samtidig praktiserer kirken årlig å gi 10% av sin OVF-avkastningen til søsterkirker i sør.

Merkeordning for rettferdige varer/etisk handel

Kirkemøtet 1996 programfestet at Kirken skulle engasjere seg i slike spørsmål. Etter et vedvarende arbeid og et tungt engasjement både sentralt, regionalt og lokalt er Stiftelsen Fairtrade/ Max Havelaar i dag svært oppegående. Initiativet for etisk handel er veletablert og i vekst, og spørsmål rundt etisk handel vinner stadig mer oppmerksomhet i offentligheten.

Research International gjennomførte oktober 2006 en omfattende undersøkelse om kjennskap og holdning til merkeordningen Fairtrade/ Max Havelaar blant befolkningen.

---

¹ Undersøkelsen "Grønn vekking? Kirkefolkets forhold til miljøutfordringene" fra Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) i 2001 viser at de kirkeaktive har beveget seg i mer miljøvennlig retning – i motsetning til resten av befolkningen, særlig hva gjelder vilje til å forsake noe av vår levestandard for å fremme miljø og større rettferdighet. KIFO-rapporten forklarer denne tendensen blant annet med behandlingen og oppfølgingen av saken "Forbruk og rettferd".

Den totale kjennskapen har økt fra 30% (2004) til 40% (2007). Andelen som kjenner til merkeordningen, men som aldri kjøper produkter med garantimerket har sunket fra 36% til 11%.

Gjeldssanering for de fattige land

Kirkene i verden var sterkt engasjert i spørsmål rundt gjeldsslette, i Norge bl.a. gjennom deltakelse i aksjonen slett u-landsgjelda (SLUG). Denne aksjonen ble notert i Guinness' rekordbok som verdens største underskriftsaksjon, og spørsmålet er kommet høyt opp på dagsordenen til verdens nasjoner og internasjonale økonomiske institusjoner.

I oktober 2006 kunne Kirkens Nødhjelp og Changemaker melde at deres skipseksportskampanje (sammen med bl.a. SLUG) har ført til at sju land har blitt ettergitt til sammen 2,9 milliarder kroner i gjeld til Norge. Det utgjør to tredeler av u-landenes samlede gjeld til Norge, som var på 4,4 milliarder kroner.

Klima

Den norske kirke deltar i et verdensvidt og omfattende kirkelig klima-samarbeid, blant annet gjennom KV og European Christian Environmental Network (ECEN). I samarbeid med miljøorganisasjoner i Norge deltar kirken bl.a. i regjeringens klimakampanje "Klimaløftet". Flere av biskopene har deltatt i klimadebatten i de senere årene. Kirken samarbeidet med KN i 2007 om fasteaksjonen, hvor bl.a. klimaspørsmål og oppfordringen til å bli grønne menigheter har stått i fokus.

Etter offentliggjøring av første del av FNs klimarapport i februar 2007 kom Mellomkirkelig Råd med en sterk uttalelse på vegne av Den norske kirke. Kirken er en sentral aktør i markering av FN/ UNEPs markering av Verdens miljøverndag i tiden 3. til 10. juni under overskriften "Melting ice – a hot topic". Først og fremst ved å gjennomføre en stor økumenisk gudstjeneste i Ishavskatedralen i Tromsø 3. juni som en åpning av hele markeringen. Gudstjenesten blir direkte TV-overført. Det arrangeres en egen ungdomssamling i forkant av denne gudstjenesten. Det er også utarbeidet et omfattende materiale til gudstjenestefeiring som er sendt til alle landets menigheter, med oppfordring om i år å markere Skaperverkets dag i denne tiden.

Dette er hovedsatsingen for Dnk i dette året, og vil bli omtalt mer og vurdert etter sommeren.

Ressursbevissthet

På alle nivåer i kirken foregår et arbeid med å integrere og innføre miljøledelse og miljøsertifisering i egen virksomhet. I samarbeid med Stiftelsen Miljømerking er det utviklet egne bransjekrav for menighet, fellesråd og kirkegårder. Flere bispedømmekontor – og nå også Kirkerådets sekretariat – er godkjente miljøfyrtårnbedrifter. Det samme er KN. Presteforeningen og KA er i gang med arbeidet, Kirkens Hus gjennomgår sertifisering som bygg. Det er gjennomført et omfattende prosjekt om miljøriktig og energieffektiv oppvarming av Dnks ca. 1700 kirker, igjen i samarbeid med mange andre aktører, og KAs kirke database har et eget energimodul som følger dette opp.

Menneskesynet i forbrukerkulturen

Kirken er, bl.a. gjennom høringsuttalelser til regjering og storting, engasjert i utviklingen innen bio- og genteknologi, særlig med hensyn til spørsmål om livets begynnelse, fosterets og embryoets moralske og juridiske status, utvikling av medisinsk teknologi og samfunnets syn på "avvik" fra "normalen", dvs. mennesker med psykisk utviklingshemming og fysiske funksjonshemninger. Kirkerådets høringsuttalelse til regjeringens lovendringsforslag til bioteknologiloven sommeren 2006 vakte debatt, men fikk anerkjennelse fra flere hold som ellers ofte står mot hverandre i denne debatten. Kirkemøtet 2006 understøttet denne uttalelsen gjennom en enstemmig resolusjon.

Sykkelprestene, "Handlefri.no", osv.

Noen engasjerte prester fra Bjørgvin bispedømme fikk i 2005 det daværende Moderniseringsdepartement med på en prøveordning hvor en belønnet bruk av sykkel i prestedtjenesten med kr 4 pr km. Forsøket varte ut 2006 og er nå evaluert i regi av KKD. I slutten av november 2006 deltok kirken og kirkelig nettverk i den felles anti-forbrukskampanjen "Handlefri.no". Kirkerådet bidro både med arbeidsinnsats i planleggingen og med økonomisk støtte i et spleiselag med en stor bredde av organisasjoner. Ressursgruppene ble mobilisert til lokale markeringer i noen av landets byer, blant annet Oslo, Stavanger, Trondheim og Bodø. Det kan settes opp en lang liste over forskjellige typer tiltak og aksjoner som er satt i gang: deltakelse i Gasskraft-debatten, engasjement for høyfartsbane i Sør-Norge og kurs i miljøvennlig kirkegårdsdrift for å nemne noe.

Det nytter å engasjere seg!

Slike håpstepp er med på å gi energi til fornyet engasjement og viser at det nytter. Men de står i spenning til opplevelsen at mange enkeltkristne og menigheter ikke engasjerer seg tydelig, eller ikke ser at dette har noe med sentrale sider ved vår tro å gjøre.

4. Veivalg, kirkens identitet og oppdrag

Kirkerådets leder Thor Bjarne Bore tok dette allsidige engasjementet opp ved åpningen av Kirkemøtet 2004 i Bodø: *"Kirken må være nær folket, den må være på banen for å forsvare verdier som er truet: skaperverket, den økologiske balanse, og svake menneskegrupper som rammes av tankeløst overforbruk eller maksimaliserende kapitalkrefter.*

Kristen tro og teologi har ikke alltid fungert som en inspirasjon til å ta vare på Guds skaperverk. Vi trenger en økologisk teologi, en teologi der kallet til omvendelse lyder klart, i tråd med den liturgi som kom etter Kirkemøtet i 1996, og i tråd med de utspill vi har sett fra våre biskoper i den senere tid."

Også den nye Kirkeråds lederen Nils-Tore Andersen tok dette engasjementet opp og ga det sin støtte i sin tale ved åpning av Kirkerådets møte i februar 2007. Men etter å ha nevnt både dette tema og mange andre som står på kirkens agenda slutter han med et avsnitt under overskrift "Evangeliet i fokus":

Den norske kirke er et trossamfunn. Ikke alle synes å ha forstått det. Kanskje har vi noe skyld i det selv. I Kirkerådet fokuserer vi på de mange sakene vi har til behandling. Det samme gjør Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. Emnene spenner vidt. Vi uttaler oss om det meste, og jeg tror det er viktig at kirken har en sterk stemme innenfor kultur, miljø, skaperverk, rasisme av alle

slag, seksuell trakassering, de funksjonshemmedes rettigheter, samenes rettigheter, internasjonal arbeid for fred og forsoning, osv. Men makter vi å gi nødvendig konsentrasjon til og formidling av selve evangeliet? Står vi frem i mediene som en kirke som lever av og formidler videre evangeliet om Jesus Kristus, verdens håp og frelse? Lytter vi til de mange som spør oss om hvorfor vi så lite fronter det som bærer oss som kirke, ja som gjør at vi i det hele tatt er kirke, budskapet om Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Hva kan vi i fellesskap som kirkeråd gjøre for å skape engasjement, glede og frimodighet rundt om i menighetene på evangeliets vegne? Hva kan vi gjøre for at mennesker i våre menigheter stadig fornyes i troen på den trenige Gud, og lokalt og globalt vitner om forsoningen i Jesus Kristus? Stenger alle sakene for selve saken? Eller sagt på en annen måte: Hvordan skal vi som Kirkeråd og Kirkemøte gi plass for refleksjoner, samtaler og uttalelser som berører kjernen for kirkens eksistens? Hvordan skal vi bli mer tydelige og utfordrende i vår evangeliefordring?

Disse to sitater utfordrer til ettertanke og samtale:

Er kampen for miljø og rettferd en sak ved siden av kirkens egentlige oppdrag? Hva betyr omvendelse i dag, på det personlige og samfunnsmessige plan? Hva betyr etterfølgelse av Jesus Kristus i dag konkret (jfr. aksjonen WWJD?, What would Jesus do?)? Er vern om skaperverket bare begrunnet i første trosartikkel eller også i andre og tredje, i inkarnasjonen, at Gud i Jesus ble menneske? Er vår skaperetro et minne om fortiden, eller er den et konkret håp for fremtiden? Hva lærer Jesus oss i bergprekenen? Hva lærer han oss i sin tale om hans gjenkomst i Matteus 25? Hva betyr misjonsbefalingens "...og lære dem å holde alt det jeg har befalt dere" for oss i dag? Er vårt kristne håp himmelvendt på en slik måte at jorden blir uinteressant? Hvilken eskatologi preger vår forkynnelse og vårt menighets- og hverdagsliv?

NRKs radioprest Nils Terje Andersen sa i morgenandakten 20.april:

Det kristne himmelhåpet tillater egentlig ikke noen verdensflukt, for himmelen er noe så jordnært som en jord. Forestillingen om at vi skal sitte som bleke og trøtte engler på skyene, får kirkekunsten ta på sin kappe. Bibelen forteller om en jord. Himmelen er en ny jord. Her skal ikke være sorg eller skrik eller smerte, fortelles det, for Gud skal bo blant menneskene. ... Et slikt perspektiv bør ikke gjøre oss passive eller virkelighetsfjerne. Tvert imot kan det gi styrke til ikke å flykte i fra virkeligheten. ... Jeg håper så veldig at det er sant at Gud har til hensikt å gjøre jorden ny en dag. ... Derfor er det bare å begynne og forberede seg, til livet på den nye jorden. Vi kan allerede nå begynne å dele, elske vår neste, kjempe for rettferdighet, redusere utslippene, og så videre. Det er å være fremsynt.

5. Kirkens bidrag fremover – å be og arbeide for en dobbel vekking

Vi trenger "grønne menigheter", men for å kunne være det, trenger vi livskraftige menigheter. Mange medlemmer i kirken må (gjen-)oppdage hva det betyr å være del av et trossamfunn og en menighet.

Kirken må fortsette sitt engasjement både som profetisk røst i samfunnet, ved å forbedre sin egen praksis og ved å bidra til dialog og nytenkning. Arbeidet må være praktisk og konkret. Men kirken bør ikke forsøke å bli en bedre miljøvernorganisasjon enn alle andre, men å bidra med sitt spesielle bidrag i samarbeid med mange andre mennesker og organisasjoner. Derfor er vi helt avhengige av å jobbe i nettverk med "alle mennesker av

god vilje”, også de som har mer fagkunnskap enn oss. Vi må være engasjerte, men også ydmyke og lyttende.

Men kanskje har kirken et bidrag som bare kirken har, og et håp som ingen andre kan formidle? Når alt liv er truet, hvordan kan vi da troverdig snakke om fremtid og håp? Kirkens bidrag kan være en ryggrad i arbeid med utvikling av bærekraftige samfunnsstrukturer og som samtidig gir fornyet innhold i begrepene misjon (sendelse), omvendelse og etterfølgelse.

Som kristne trossamfunn kan vi bidra med et helhetlig livssyn som kan hjelpe mennesker å forstå seg selv, sine medmennesker, medskapninger og Gud. Men for å være troverdig må vi være villige til å etterleve vår tro i vår hverdag i små og store handlinger: Brette melkekartonger, spise mindre kjøtt, reise kollektivt, påvirke politikere og bruke stemmeseddelen som konkrete skritt i etterfølgelse. Å ha omsorg for medmennesker og medskapninger er å forkynne evangeliet i handling.

Muligens må vi be og arbeide for en dobbel vekkelse:

- at mange mennesker må oppdage at det å være kristen betyr å stå i et fellesskap og i relasjoner, og å være del av et fellesskap, en menighet og
- at mange kristne og menigheter må oppdage troens økologiske dimensjon; at troen omfatter hele livet på søn - og hverdager og at kristen etikk betyr mye mer enn seksualetikk.

Hvorfor er det i dag slik at mange kristne anser synet på homoseksualitet som det avgjørende testspørsmål for bibeltroskap, men ikke vår likegyldighet og svik i forhold til miljø, forbruk og rettferd? Er en slik vekting begrunnet i Bibelen? Hva betyr det for behandlingen av disse to sakene på samme Kirkemøte?

6. Trenger vi en fornyet skriftforståelse i forhold til Bibelens tale om Jesu frelsesverk og vårt oppdrag i verden?

(Tankene nedenfor skal vise en retning som det må jobbes mer med, kanskje i form av en betenkning til KM?)

Noen har kritisert kristendommen for å være medskyldig i den vestlige verdens utnyttelse og rovdrift av naturen. Mennesket, særlig i vår del av verden, hersker over jorden på en brutal og hensynsløs måte.

Middelalderhistorikeren Lynn White skrev 1967 artikkelen ”The historic roots of our ecological crisis” i tidsskriftet Science. Han retter sin kritikk både mot kristen teologi, kirkens lære, men også kirkens fundament, Bibelen. Det er særlig to kritikkpunkter som er sentrale: Den antroposentriske herskermentaliteten og det dualistiske verdens- og menneskesyn i Bibelen og kirkens lære. Han mener at et ensidig fokus på 1. Mos. 1, 26-28 har ført til et skille mellom mennesket og resten av skaperverket som er kun av verdi for å tilfredsstille menneskets behov. Dette skillet og avsakraliseringen av resten av skaperverket ble et vesentlig grunnlag for utvikling av industrialiseringen og utnyttelse av naturen og dens ressurser. White kan i stor grad ha rett når det gjelder kirkens lære om

Den totale kjennskapen har økt fra 30% (2004) til 40% (2007). Andelen som kjenner til merkeordningen, men som aldri kjøper produkter med garantimerket har sunket fra 36% til 11%.

Gjeldssanering for de fattige land

Kirkene i verden var sterkt engasjert i spørsmål rundt gjeldsslette, i Norge bl.a. gjennom deltakelse i aksjonen slett u-landsgjelda (SLUG). Denne aksjonen ble notert i Guinness` rekordbok som verdens største underskriftsaksjon, og spørsmålet er kommet høyt opp på dagsordenen til verdens nasjoner og internasjonale økonomiske institusjoner.

I oktober 2006 kunne Kirkens Nødhjelp og Changemaker melde at deres skipseksportskampanje (sammen med bl.a. SLUG) har ført til at sju land har blitt ettergitt til sammen 2,9 milliarder kroner i gjeld til Norge. Det utgjør to tredeler av u-landenes samlede gjeld til Norge, som var på 4,4 milliarder kroner.

Klima

Den norske kirke deltar i et verdensvidt og omfattende kirkelig klima-samarbeid, blant annet gjennom KV og European Christian Environmental Network (ECEN). I samarbeid med miljøorganisasjoner i Norge deltar kirken bl.a. i regjeringens klimakampanje "Klimaløftet". Flere av biskopene har deltatt i klimadebatten i de senere årene. Kirken samarbeidet med KN i 2007 om fasteaksjonen, hvor bl.a. klimaspørsmål og oppfordringen til å bli grønne menigheter har stått i fokus.

Etter offentliggjøring av første del av FNs klimarapport i februar 2007 kom Mellomkirkelig Råd med en sterk uttalelse på vegne av Den norske kirke. Kirken er en sentral aktør i markering av FN/ UNEPs markering av Verdens miljøverndag i tiden 3.til 10.juni under overskriften "Melting ice – a hot topic". Først og fremst ved å gjennomføre en stor økumenisk gudstjeneste i Ishavskatedralen i Tromsø 3.juni som en åpning av hele markeringen. Gudstjenesten blir direkte TV-overført. Det arrangeres en egen ungdomssamling i forkant av denne gudstjenesten. Det er også utarbeidet et omfattende materiale til gudstjenestefeiring som er sendt til alle landets menigheter, med oppfordring om i år å markere Skaperverkets dag i denne tiden.

Dette er hovedsatsingen for Dnk i dette året, og vil bli omtalt mer og vurdert etter sommeren.

Ressursbevissthet

På alle nivåer i kirken foregår et arbeid med å integrere og innføre miljøledelse og miljøsertifisering i egen virksomhet. I samarbeid med Stiftelsen Miljømerking er det utviklet egne bransjekrav for menighet, fellesråd og kirkegårder. Flere bispedømmekontor – og nå også Kirkerådets sekretariat – er godkjente miljøfyrtårnbedrifter. Det samme er KN. Presteforeningen og KA er i gang med arbeidet, Kirkens Hus gjennomgår sertifisering som bygg. Det er gjennomført et omfattende prosjekt om miljøriktig og energieffektiv oppvarming av Dnks ca. 1700 kirker, igjen i samarbeid med mange andre aktører, og KAs kirke database har et eget energimodul som følger dette opp.

Menneskesynet i forbrukerkulturen

Kirken er, bl.a. gjennom høringsuttalelser til regjering og storting, engasjert i utviklingen innen bio- og genteknologi, særlig med hensyn til spørsmål om livets begynnelse, fosterets og embryoets moralske og juridiske status, utvikling av medisinsk teknologi og samfunnets syn på "avvik" fra "normalen", dvs. mennesker med psykisk utviklingshemming og fysiske funksjonshemninger. Kirkerådets høringsuttalelse til regjeringens lovendringsforslag til bioteknologiloven sommeren 2006 vakte debatt, men fikk anerkjennelse fra flere hold som ellers ofte står mot hverandre i denne debatten. Kirkemøtet 2006 understøttet denne uttalelsen gjennom en enstemmig resolusjon.

Sykkelprestene, "Handlefri.no", osv.

Noen engasjerte prester fra Bjørgvin bispedømme fikk i 2005 det daværende Moderniseringsdepartement med på en prøveordning hvor en belønnet bruk av sykkel i prestedtjenesten med kr 4 pr km. Forsøket varte ut 2006 og er nå evaluert i regi av KKD. I slutten av november 2006 deltok kirken og kirkelig nettverk i den felles anti-forbrukskampanjen "Handlefri.no". Kirkerådet bidro både med arbeidsinnsats i planleggingen og med økonomisk støtte i et spleiselag med en stor bredde av organisasjoner. Ressursgruppene ble mobilisert til lokale markeringer i noen av landets byer, blant annet Oslo, Stavanger, Trondheim og Bodø. Det kan settes opp en lang liste over forskjellige typer tiltak og aksjoner som er satt i gang: deltakelse i Gasskraft-debatten, engasjement for høyfartsbane i Sør-Norge og kurs i miljøvennlig kirkegårdsdrift for å nemne noe.

Det nytter å engasjere seg!

Slike håpsteget er med på å gi energi til fornyet engasjement og viser at det nytter. Men de står i spenning til opplevelsen at mange enkeltkristne og menigheter ikke engasjerer seg tydelig, eller ikke ser at dette har noe med sentrale sider ved vår tro å gjøre.

4. Veivalg, kirkens identitet og oppdrag

Kirkerådets leder Thor Bjarne Bore tok dette allsidige engasjementet opp ved åpningen av Kirkemøtet 2004 i Bodø: *"Kirken må være nær folket, den må være på banen for å forsvare verdier som er truet: skaperverket, den økologiske balanse, og svake menneskegrupper som rammes av tankeløst overforbruk eller maksimaliserende kapitalkrefter.*

Kristen tro og teologi har ikke alltid fungert som en inspirasjon til å ta vare på Guds skaperverk. Vi trenger en økologisk teologi, en teologi der kallet til omvendelse lyder klart, i tråd med den liturgi som kom etter Kirkemøtet i 1996, og i tråd med de utspill vi har sett fra våre biskoper i den senere tid."

Også den nye Kirkeråds lederen Nils-Tore Andersen tok dette engasjementet opp og ga det sin støtte i sin tale ved åpning av Kirkerådets møte i februar 2007. Men etter å ha nevnt både dette tema og mange andre som står på kirkens agenda slutter han med et avsnitt under overskrift "Evangeliet i fokus":

Den norske kirke er et trossamfunn. Ikke alle synes å ha forstått det. Kanskje har vi noe skyld i det selv. I Kirkerådet fokuserer vi på de mange sakene vi har til behandling. Det samme gjør Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. Emnene spenner vidt. Vi uttaler oss om det meste, og jeg tror det er viktig at kirken har en sterk stemme innenfor kultur, miljø, skaperverk, rasisme av alle

slag, seksuell trakassering, de funksjonshemmedes rettigheter, samenes rettigheter, internasjonal arbeid for fred og forsoning, osv. Men makter vi å gi nødvendig konsentrasjon til og formidling av selve evangeliet? Står vi frem i mediene som en kirke som lever av og formidler videre evangeliet om Jesus Kristus, verdens håp og frelse? Lytter vi til de mange som spør oss om hvorfor vi så lite fronter det som bærer oss som kirke, ja som gjør at vi i det hele tatt er kirke, budskapet om Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Hva kan vi i fellesskap som kirkeråd gjøre for å skape engasjement, glede og frimodighet rundt om i menighetene på evangeliets vegne? Hva kan vi gjøre for at mennesker i våre menigheter stadig fornyes i troen på den trenige Gud, og lokalt og globalt vitner om forsoningen i Jesus Kristus? Stenger alle sakene for selve saken? Eller sagt på en annen måte: Hvordan skal vi som Kirkeråd og Kirkemøte gi plass for refleksjoner, samtaler og uttalelser som berører kjernen for kirkens eksistens? Hvordan skal vi bli mer tydelige og utfordrende i vår evangelieformidling?

Disse to sitater utfordrer til ettertanke og samtale:

Er kampen for miljø og rettferd en sak ved siden av kirkens egentlige oppdrag? Hva betyr omvendelse i dag, på det personlige og samfunnsmessige plan? Hva betyr etterfølgelse av Jesus Kristus i dag konkret (jfr. aksjonen WWJD?, What would Jesus do?)? Er vern om skaperverket bare begrunnet i første trosartikkel eller også i andre og tredje, i inkarnasjonen, at Gud i Jesus ble menneske? Er vår skapertro et minne om fortiden, eller er den et konkret håp for fremtiden? Hva lærer Jesus oss i bergprekenen? Hva lærer han oss i sin tale om hans gjenkomst i Matteus 25? Hva betyr misjonsbefalingens "...og lære dem å holde alt det jeg har befalt dere" for oss i dag? Er vårt kristne håp himmelvendt på en slik måte at jorden blir uinteressant? Hvilken eskatologi preger vår forkynnelse og vårt menighets- og hverdagsliv?

NRKs radioprest Nils Terje Andersen sa i morgenandakten 20.april:

Det kristne himmelhåpet tillater egentlig ikke noen verdensflukt, for himmelen er noe så jordnært som en jord. Forestillingen om at vi skal sitte som bleke og trøtte engler på skyene, får kirkekunsten ta på sin kappe. Bibelen forteller om en jord. Himmelen er en ny jord. Her skal ikke være sorg eller skrik eller smerte, fortelles det, for Gud skal bo blant menneskene. ... Et slikt perspektiv bør ikke gjøre oss passive eller virkelighetsfjerne. Tvert imot kan det gi styrke til ikke å flykte i fra virkeligheten. ... Jeg håper så veldig at det er sant at Gud har til hensikt å gjøre jorden ny en dag. ... Derfor er det bare å begynne og forberede seg, til livet på den nye jorden. Vi kan allerede nå begynne å dele, elske vår neste, kjempe for rettferdighet, redusere utslippene, og så videre. Det er å være fremsynt.

5. Kirkens bidrag fremover – å be og arbeide for en dobbel vekking

Vi trenger "grønne menigheter", men for å kunne være det, trenger vi livskraftige menigheter. Mange medlemmer i kirken må (gjen-)oppdage hva det betyr å være del av et trossamfunn og en menighet.

Kirken må fortsette sitt engasjement både som profetisk røst i samfunnet, ved å forbedre sin egen praksis og ved å bidra til dialog og nytenkning. Arbeidet må være praktisk og konkret. Men kirken bør ikke forsøke å bli en bedre miljøvernorganisasjon enn alle andre, men å bidra med sitt spesielle bidrag i samarbeid med mange andre mennesker og organisasjoner. Derfor er vi helt avhengige av å jobbe i nettverk med "alle mennesker av

god vilje”, også de som har mer fagkunnskap enn oss. Vi må være engasjerte, men også ydmyke og lyttende.

Men kanskje har kirken et bidrag som bare kirken har, og et håp som ingen andre kan formidle? Når alt liv er truet, hvordan kan vi da troverdig snakke om fremtid og håp? Kirkens bidrag kan være en ryggrad i arbeid med utvikling av bærekraftige samfunnsstrukturer og som samtidig gir fornyet innhold i begrepene misjon (sendelse), omvendelse og etterfølgelse.

Som kristne trossamfunn kan vi bidra med et helhetlig livssyn som kan hjelpe mennesker å forstå seg selv, sine medmennesker, medskapninger og Gud. Men for å være troverdig må vi være villige til å etterleve vår tro i vår hverdag i små og store handlinger: Brette melkekartonger, spise mindre kjøtt, reise kollektivt, påvirke politikere og bruke stemmeseddelen som konkrete skritt i etterfølgelse. Å ha omsorg for medmennesker og medskapninger er å forkynne evangeliet i handling.

Muligens må vi be og arbeide for en dobbel vekking:

- at mange mennesker må oppdage at det å være kristen betyr å stå i et fellesskap og i relasjoner, og å være del av et fellesskap, en menighet og
- at mange kristne og menigheter må oppdage troens økologiske dimensjon; at troen omfatter hele livet på søn - og hverdager og at kristen etikk betyr mye mer enn seksualetik.

Hvorfor er det i dag slik at mange kristne anser synet på homoseksualitet som det avgjørende testspørsmål for bibeltroskap, men ikke vår likegyldighet og svik i forhold til miljø, forbruk og rettferd? Er en slik vekking begrunnet i Bibelen? Hva betyr det for behandlingen av disse to sakene på samme Kirkemøte?

6. Trenger vi en fornyet skriftforståelse i forhold til Bibelens tale om Jesu frelsesverk og vårt oppdrag i verden?

(Tankene nedenfor skal vise en retning som det må jobbes mer med, kanskje i form av en betenkning til KM?)

Noen har kritisert kristendommen for å være medskyldig i den vestlige verdens utnyttelse og rovdrift av naturen. Mennesket, særlig i vår del av verden, hersker over jorden på en brutal og hensynsløs måte.

Middelalderhistorikeren Lynn White skrev 1967 artikkelen ”The historic roots of our ecological crisis” i tidsskriftet Science. Han retter sin kritikk både mot kristen teologi, kirkens lære, men også kirkens fundament, Bibelen. Det er særlig to kritikkpunkter som er sentrale: Den antroposentriske herskermentaliteten og det dualistiske verdens- og menneskesyn i Bibelen og kirkens lære. Han mener at et ensidig fokus på 1. Mos. 1, 26-28 har ført til et skille mellom mennesket og resten av skaperverket som er kun av verdi for å tilfredsstille menneskets behov. Dette skillet og avsakraliseringen av resten av skaperverket ble et vesentlig grunnlag for utvikling av industrialiseringen og utnyttelse av naturen og dens ressurser. White kan i stor grad ha rett når det gjelder kirkens lære om

dette i historien, selv om andre røster hele tiden har vært til stede, for eksempel ørkenfedrene, keltisk og til dels ortodoks spiritualitet, Frans av Assisi, klosterbevegelsen. Men, er denne dualismen bibelsk eller gnostisk? Viser Bibelen et klart skille mellom himmel og jord, ånd og kropp, mennesket og resten av naturen? Hva skjer om vi leser Bibelen med fortolkningsprinsippet *Kristus som skriftens sentrum*?

Har kirkens historiske tolkning av mennesket som hersker som er hevet over naturen i for stor grad vært preget av de til enhver tid rådende tanker i tiden? Descartes, Kant, Bacon, Rousseau, Newton, Darwin bidro alle med sine arbeider til selvstendiggjørelsen av mennesket. Den positivistiske vitenskapen tabuiserte sjelen og menneskets opplevelse av Guds nærvær og daglige omsorg. Dualismen mellom subjekt og objekt, fornuft og følelser fortrenget det religiøse liv til det private rom av følelser og bare det objektivt observerbare ble definert som virkelighet.

Kan kirken i dag i Bibelens budskap finne nøkkelen til en helhetlig, økologisk, kontekstuell livsforståelse som kan gi oss veiledning til å leve som Jesu etterfølgere i en truet verden? Mange mennesker som er genuint opptatt av å leve økologisk, er svært åpne for kirkens bidrag til dette, jfr. "Kirken i møte med den åndelig lengsel i vår tid".

Her er det også veldig mye å hente fra urfolks spiritualitet. Et slikt arbeid må skje i dialog med mange aktører. Hva betyr i denne sammenhengen synd, forsoning, bot, omvendelse, etterfølgelse, misjon og tjeneste, og hva er diakoni?

Er det for eksempel riktig å definere diakoni som kirkens **medmenneskelige** omsorg?

Bli ikke da alt engasjement for skaperverket bare begrunnet i dens nytteverdi for menneskene?

6.1 Økologisk tro, et paradigmeskifte i tros- og livsforståelse

Hva betyr ordene i kolosserbrevet (kap.1) om skapelse og forsoning ved Kristus?

*19 For i ham ville Gud la hele sin fylde ta bolig,
20 og ved ham ville Gud forsonne alt med seg selv,
det som er på jorden, og det som er i himmelen,
da han skapte fred ved hans blod på korset.*

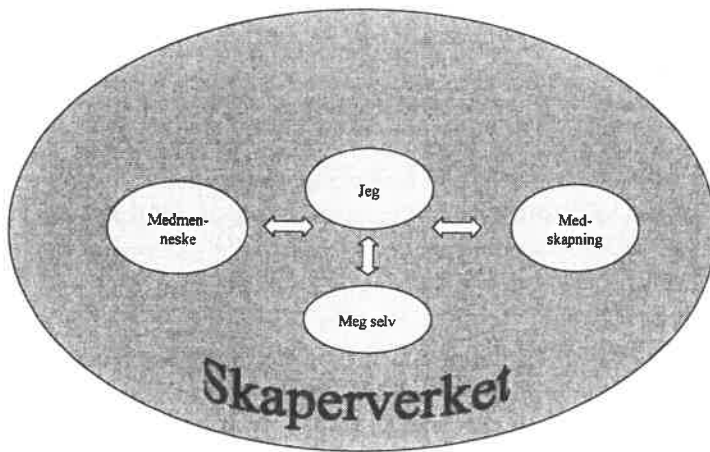
Eller ordene i romerbrevet om vårt oppdrag til etterfølgelse?

(Kap.5) Døden fikk herredømme på grunn av ett menneskes fall. Hvor mye mer skal da ikke de som tar imot Guds store nåde og rettferdighetens gave, eie livet og få herredømme ved den ene, Jesus Kristus.

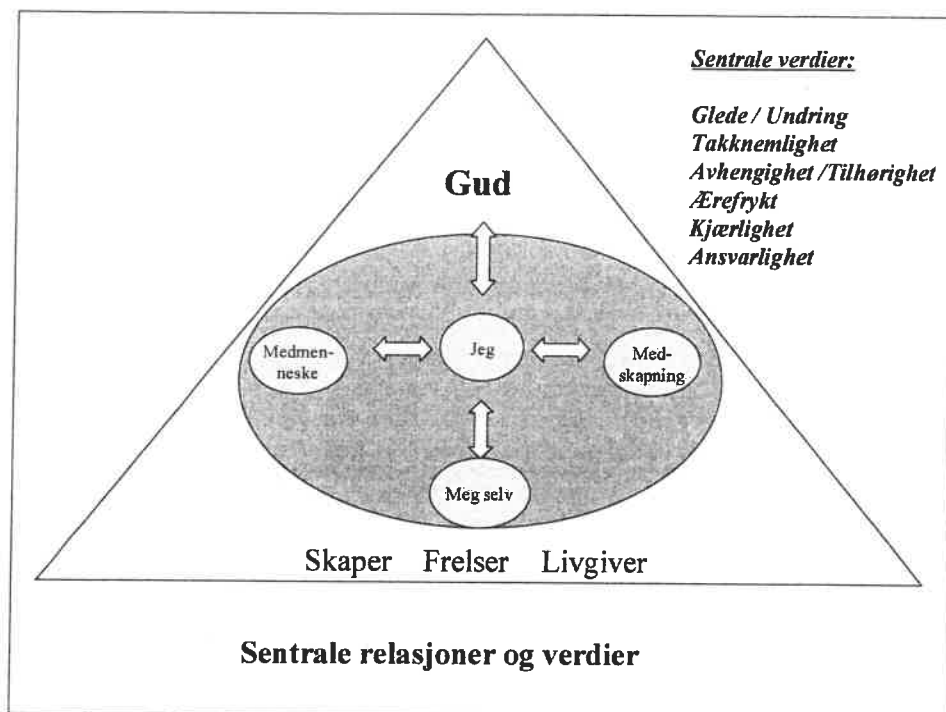
*(Kap.8) 19 For det skapte venter med lengsel på at Guds barn skal åpenbares i herlighet.
20 Det skapte ble underlagt forgjengeligheten, ikke frivillig, men fordi han ville det slik.
Likevel var det håp, 21 for også det skapte skal bli frigjort fra slaveriet under forgjengeligheten og få den frihet som Guds barn skal eie i herligheten.*

(2.Kor.5): Nei, den som er i Kristus, er en ny skapning. Det gamle er borte, se, det nye er blitt til! 18 Men alt er av Gud, han som ved Kristus forsonte oss med seg selv og ga oss forsoningens tjeneste.

Vi må gjenopplage at vi ikke lever isolert, men i relasjoner. Vi er helt avhengig av alt liv rundt oss (jfr. historien om "tschudene", røverfolket som har glemt sammenhengen fra filmen "Veiviseren"), både våre medmennesker og våre medskapninger. Sammen er vi del av et stort økosystem "Jord", hvor også mange abiotiske (ikke-levende) faktorer, som klima, påvirker oss. En bevisstgjøring av disse relasjonene fører også til at jeg ser på mitt eget liv, meg selv, med nye øyne: Jeg stiller med stadig spørsmål hvem er jeg i disse sammenhengene? Hvordan opptrer jeg? Hvordan bør jeg handle?

Ved å kalle jorden, dens beboere og universet for "skaperverket" ligger det allerede et valg å sette denne helheten i relasjon til Skaperen, Gud. Vår rolle blir da forvalterens. Hele Bibelen vitner om denne troen, ikke bare den første trosartikkel. Ordet **inkarnasjon** betyr at Gud blir kjøtt, bokstavelig. Gud identifiserte seg i Jesus totalt med den verden han hadde skapt. Gud gjennomtrenger hele Skaperverket som hviler i ham, men han er samtidig mye mer enn Skaperverket.

En slik selvforståelse, et slikt livssyn og en slik tro vil føre til at jeg lar verdiene ærefrykt, ydmykhet, glede, undring, takknemlighet, avhengighet/ tilhørighet, kjærlighet og ansvarlighet få plass i livet mitt og prege mine små og store hverdagsvalg. Stillhet, bønn, lovsang, ettertanke og lavmælt samtale er nødvendige elementer i en slik reorientering.

6.2 Fremtidshåp og engasjement

Jesus viste i ord og handling hva dette betyr for menneskeheten. Hans evangelium, hans glade budskap handlet ikke om en Himmellangt borte, men om Gudsrikets komme her på jorden, om sultne som blir mette, syke som blir friske og døde som blir levende. Biskop Erling Utne sa i et intervju: *"Jesu fødsel er det helt sensasjonelle ved vår tro. At Gud, himmelens og jordens skaper, blir menneske i jøden Jesus og tar bolig i blant oss, er det store mirakel. Ja, det er det grunnleggende dogme i vår tro"*.² Utne sier videre: *"Gud ble menneske for å sone menneskehetens synd, og på den måten skape mulighet for å nå oss med sin forløsende kjærlighet, Hans hensikt med hele dette inngrepet er å hente menneskeheten og det falne skaperverket tilbake til Gud og til paradisiske tilstander. Jesus ble altså ikke menneske bare for en kort passasje under sitt jordeliv. Inkarnasjon er en evig begivenhet. Gud skal i den kommende verden være nærværende hos oss som mennesket Jesus Kristus, vår bror. ... Det skaper en helt annen kristendomsforståelse, og et helt annet engasjement for verden, samfunnet og menneskene, enn forestillingen om at vi skal til Himmelen."*

² Intervju "Det jordnære håpet" med Per Arne Gjerdi i "Gudsrikets gåte", Stiftelsen Korsvei, s.101

Han oppfordrer oss til å være lys og salt i verden, hans **etterfølgere** som forvalter Guds skaperverk i takknemlighet, ærefrykt og takk.

Den amerikanske fransiskaner-pater Richard Rohr skriver i en bok om det gamle testamente³ at inkarnatorisk tro vil føre til en tro, som er et uforbeholdent ja til Guds ønske gjennom oss å være i verden og leve for verden. Han vil elske andre mennesker betingelsesløs gjennom oss, hans lys skal skinne gjennom oss. Til dette må vi åpne oss for ham og hans nåde. Inkarnasjonen har ført til at Gud i kirken har skapt et nytt legeme, som er full av hans ånd, kirken. Dens oppgave er det å fortsette Jesu virke. Både kirken og den enkelte kristen skal være Kristi levende kropp i historien, å være Guds øyne, ører, munn og hender. Gjennom denne kroppen kan Gud forandre verden.

Den dagen mange kristne får en slik økologisk og helhetlig forståelse av sin tro, et slikt livssyn og selvforståelse kan det betyr en revolusjon, et gjennombrudd for et økologisk livssyn som er bærekraftig. Et slikt liv ville være misjonerende på søndag og hverdag. I mange kristne kirker over hele verden vokser for tiden en slik bevissthet og et engasjement. Norges kristne råd har tematisert dette på sitt årsmøte i år og det er mye som tyder på at dette felles engasjement også kan føre kirkene nærmere hverandre.

Forslag til vedtak:

Det er foreløpig ikke utarbeidet forslag til vedtak. Noen momenter:

- Vedtakene må fange opp den utviklingen og debatten som kommer i klimasaken i løpet av sommeren og gi klare oppfordringer til handling til politiske myndigheter og oppfordring til tverrpolitisk samarbeid (jfr. Klimaforlik til ungdomspartiene/ Changemaker).
- Vedtakene må vise veien videre for kirkens arbeid på alle plan og bl.a. sørge for at dette tema i enda større grad blir integrert i kirkens arbeid forøvrig.
- Vedtak: De sentralkirkelige råd bør arbeide for en avklaring om fremtidig samarbeid med regjeringen (MD, KKD) rundt dette engasjementet. Ønsker regjeringen og stortinget å benytte seg av kirken og dens nettverk i dette arbeidet? Hvordan kan man legge bedre til rette for det? (Ikke på statsbudsjettet, ligger "mellom" KKD og MD, m.m.)

Andre momenter til samtale:

Kan man tenke seg å utforme noe av teksten ovenfor som en betenkning som kan brukes til personlig ettertanke og samtale i menighetene? Bør det etableres en referansegruppe for dette?

Kunne biskopene tenke seg å bidra med hvert sitt avsnitt (brev) i denne sammenhengen, muligens i tillegg til en felles tekst (jfr. debatten om hyrdebrev)? Hva med de tre lederne av de sentralkirkelige råd ut i fra deres perspektiv?

KM 2003 ønsket en fornyet strategisk tenkning. Det ble avholdt en strategikonferanse høsten 2004 (Kjerringøy), men det er svært mye igjen til man jobber helhetlig strategisk. Hvordan kan vi lære av Trosopplæringsreformen som modell for en helhetlig og systematisk felles satsing i kirken (gjelder hele organiseringen)?

---

³ Richard Rohr, The great themes of Scripture, 1987